

Magyarországi német néprajzi kötetek

A Magyar Néprajzi Társaság és az ELTE BTK Germanisztikai Intézet közös kiadványa, a *Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen* legújabb, 2016. és 2017. évi köteteit is kezükbe vehetik már az olvasók. Az 1975-ben útjára indított sorozat teljességre törekszik: a magyarországi németek – egykori megnevezéssel a svábság – hagyományait, népi kultúráját és népszokásait mutatja be. Tanulmányait etnográfusok, germanisták, történészek jegyezik. Szerkesztője Manherz Károly, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Germanisztikai Intézetének professzora.

A sorozat 31. számot viselő, 2016-os kötetében két tanulmány is foglalkozik a magyarországi németek étkezési szokásaival. A *magyarországi németek konyhai kultúrájáról* Wild Katalin, a Pécsi Tudományegyetem Német Nyelvészeti Tanszékének professor emeritája írt, a *Táplálkozási szokások Vértesacsán* című munkát pedig Nagy Ibolya történész-germanista jegyzi. A magyarországi németek, a paraszti kultúra átörökítőiként a XVIII. századi betelepítések során magukkal hozták étkezési szokásaikat, de természetesen idomultak a befogadó ország hagyományaihoz. A szerző a *Schwäbische Türkei* bácskai német településterületet vizsgálta, mivel ott megérkezésüktől folyamatosan, egy tömbben élt – persze más nemzetiségekkel kölcsönhatásban – a németiség. Ennek a kulturális kölcsönhatásnak eredményeképpen a hazai svábság étkezési kultúrája átalakult, a hagyományokat ugyan még őrzi, de a német konyha tájnyelvi szókincse (a szerző részletesen elemzi az ételek névének etimológiáját is) kihalóban van.¹

Nagy Ibolya kutatása² a Fejér megyei Vértesacsá község történetére, étkezési szokásaira irányult. A falu lakosságával készített interjúk alapján rendkívül részletgazdag, az ételek leírásával, összetevőivel is megismertető, képekkel illusztrált tanulmány született. Az acsai paraszti kultúrára jellemző hagyományokat a táplálkozási szokásokon keresztül a maga teljességében mutatja be, feltárva a falu sajátosságait is.

Eperjessy Ernő tanár, néprajzkutató, nyugállományú főtanácsos, a Magyarországi nemzetiségek néprajza köteteinek korábbi sorozatszerkesztője *Újabb adatok a németlukafai üveghuta történetéhez* címet viselő munkájában³ a zselicségi falu katolikus német üveggéző ipari munkásainak tevékenységét, az üveggéző mesterségét mutatja be. A 2012-es kötetében publikált tanulmány folytatása a XVIII. századi kezdetektől napjainkig vezeti el olvasóit, amikor már az egykori lukafai üvegyár és település területét benőtte az erdő.

Simon Andrea Kisdorog község házassági és a házasságkötést megelőző hagyományait, népi szokásait vette górcső alá⁴. Különösen a kelengye, a stafíring összeállításának eszközeire, annak folyamataira összpontosított, megjelenítve a falusi közösségekben jelentkező, a kelengye összeállításakor szembeálló vagyoni különbségeket is. A kisdorogi német nyelvjárást is vizsgálta.

Katona Eszter Rita az emlékezetkultúra⁵ kérdéskörét járja körül, az oral history, azaz a megélt, elbeszélte történelem lehetőségeire hívja fel a figyelmet. Az Egyesült Államokból az 1960-as években indult kutatási irányzat⁶ lehetőséget ad arra, hogy a múlt olyan fontos eseményeit ismerhessünk meg általa, amelyekről nincsenek források, vagy amik vannak hiányosak. Az oral history módszertanával készült interjúk az egyéni sorsok, a mikrotörténeti keretek bemutatása mellett, a meglévő szakirodalmi, levéltári tételekkel kiegészítve, a magyarországi németek esetében elsődleges forrása lehet például a kitelepítés történetének. Katona egy, a német lakosság betelepülésének évfordulójára emlékeztető – a sváb közösség identitásának megerősítését is szolgáló – 2009-es pilisszentiváni falusi ünnepséget bemutatva⁷ vizsgálja a kérdést.

A 2017-es, 32. számú kötet két tanulmánya is foglalkozik a magyarországi németek népviseletével. Wilhelm-Tárnoky Ildikó a bólyi paraszti női népi ruházatot veti össze a helyi iparosok öltözeteivel⁸, s képekkel illusztrálva bemutatja, a két csoport közötti, a viseletben is megjelent versengést.

Gulyás Mária Cecília az eddig még feldolgozatlan táti népviseletet a község lakóival készített interjúkkal is alátámasztva mutatja be. Tanulmányát⁹ szintén gazdag képanyag egészíti ki.

Rendkívül előremutató kutatással jelentkezik a kötetben Fuchs Szandra Titanilla, amikor a gyakran tabunak számító halotti kultúráról, temetkezési szokásokról és a gyásszal, annak folyamatával kapcsolatos népszokásokról ír.¹⁰ Tanulmányában hangsúlyos szerepet kapott a német nyelvű sírfeliratok bemutatása és elemzése, melyekhez Mátyás és Zsám-bék községekben gyűjtött adatokat. E munkájában Németországba kitelepített és itthoni interjúalanyok is segítettek. A forráskiadás jelentősége páratlan.

Muka Viktória tanulmánya¹¹ újabb előrelépés a XVII-XVIII. századi, német nyelven íródott *Mosonszentjánosi Kódex* kutatásában, s kapcsolódik Manherz Károly korábbi elemzéseire, melyek a kódex képeit vizsgálták,¹² illetve később a szövegek transzkripcióját (átírásait – *a szerk.*) közölte.¹³ A ta-

nulmány a Sankt-Johanner Kodex (a Mosonszentjánosi Kódex) más kódexek szövegeivel való összehasonlítását végzi el, kitérve a nyelvjárási alakokra.

Diószegi Antal György a szepességi *Spillenbergs család* sorsát mutatja be¹⁴ rendkívüli alapossággal. Az ő történetük, sorsuk elbeszélésén keresztül jól nyomon követhető, hogy a XX. század vérvivataros éveineként sodorták el a szepességi németiséget.

A magyarországi németek néprajza két legújabb kötetében megjelent tanulmányok is bizonyítják, hogy a néprajzi gyűjtőmunkának nagy jelentősége van bármelyik magyarországi nemzetiség körében, mert a maga nemében páratlan és pótolhatatlan az a kulturális kincs, aminek a magyarországi nemzetiségek birtokában vannak. Ennek megmentése és mindenki számára elérhetővé tétele a mi feladatunk, etnográfusoké, történészeké, a téma iránt fogékony kutatóké, különösen akkor, ha a ma még élő tanúk emlékeivel egészíthetjük ki tudományos kutatásainkat.

Bús Péter János

Jegyzetek:

¹ WILD, Katharina: Die Küchenkultur der Ungarndeutschen. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 9-17.

² NAGY, Ibolya: Volksnahrung in Atscha/Vértesacsca. Eine Bestandsaufnahme. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 152-220.

³ Ernő, Eperjessy: Neuere Ausgaben zur Geschichte der Glashütte und des Hartkeramikenbetriebs in Deutschlukeva/Németlukafa. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 18-26.

⁴ SIMON, Andrea: Die Ausstaffierung eines deutschen Mädchens in Kleindorog/Kisdorog. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 29-75.

⁵ A témához ld. NORA, Pierre: Emlékezet és történelem között. Válogatott tanulmányok. /K. HORVÁTH Zsolt (szerk.) – HAAS Lídia (ford.)/ Napvilág, Budapest, 2010.

⁶ Az oral historyról ld. CHARLTON, Thomas L.–MYERS, Lois E.–SHARPLESS, Rebecca (edd.): Handbook of Oral History, Baylor University, cop. 2006. Altamira Press, Lanham, New York, 2008.

⁷ KATONA, Rita Eszter: Empirische Untersuchungen zur Erinnerungskultur bei den Deutschen in Sanktiwan bei Ofen/Pilisszentiván. Die erlebte Identität. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 31. (2016) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2016]. p. 76-151.

⁸ WILHELM-TÁRNOKY, Ildikó: Die Frauentracht der Bauern und der Handwerken in Bohl/Bóly. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 174-199.

⁹ GULYÁS, Mária Cecília: Die Ungarndeutsche Volkstracht von Taath/Tát. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 200-253.

¹⁰ FUCHS, Szandra Titanilla: Der Tod, das Begräbnis und die Friedhofskultur bei den Deutschen in Schambek/Zsámberk und Maan/Mány, mit besonderem Hinblick auf die deutschen Grabinschriften. In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 46-173.

¹¹ MUKA, Viktória: Vergleichende Untersuchung des Sankt-Johanner Kodex. . In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 9-45.

¹² MANHERZ, Karl: Der Sankt-Johanner Kodex. A mosonszentjánosi könyv. Pytheas, Budapest, 1991.

¹³ MANHERZ, Karl: Der Sankt-Johanner Kodex. Bd. 1-2. Pytheas, Budapest, 2011.

¹⁴ DIÓSZEGI, Antal György: Eine bewegende Familiengeschichte im 20. Jahrhundert (Die Spillenbergs-Familie aus der Zips). In: Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 32. (2017) Hrsg. von Karl MANHERZ, ELTE BTK Germanisztikai Intézet – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, [2017]. p. 254-275.

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu